

KÖNYVTÁRI TRENDE/ JELENTÉSEK

2015-2022 / 2023 / 3.

KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK
2015-2022

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK JELLEMZŐI RÖVIDEN

BEMUTATJUK 2015-TŐL NAPJAINKIG AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRI STATISZTIKA ADATAI ALAPJÁN A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓKAT.

A jelentés két alponthban mutatja be a használók jellemzőit és a tendenciák alakulását:

1. A könyvtárhasználók jellemzői,
2. A regisztrált használók korösszetétele.

1. A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK JELLEMZŐI

A REGISZTRÁLT ÉS AZ AKTÍV HASZNÁLÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

A könyvtárhasználókra vonatkozó két legfontosabb adat a regisztrált és az aktív használók száma, illetve lakosságon belüli aránya. A regisztrált használó a könyvtárba az adott évben beiratkozott, a könyvtár által nyilvántartásba vett használó, függetlenül attól, hogy használta-e a könyvtárat vagy sem, kölcsönzött-e onnan vagy sem. Mindenki ideszámít, aki a tárgyévnek akár egy napján is érvényes regisztrációval rendelkezett. Egy személy nyilvántartásba vétele abban az esetben is csak egy beiratkozásnak minősül, ha egy könyvtárápületen belül a használati szabályzat által előírt módon a részlegek külön regisztrálják használóikat.

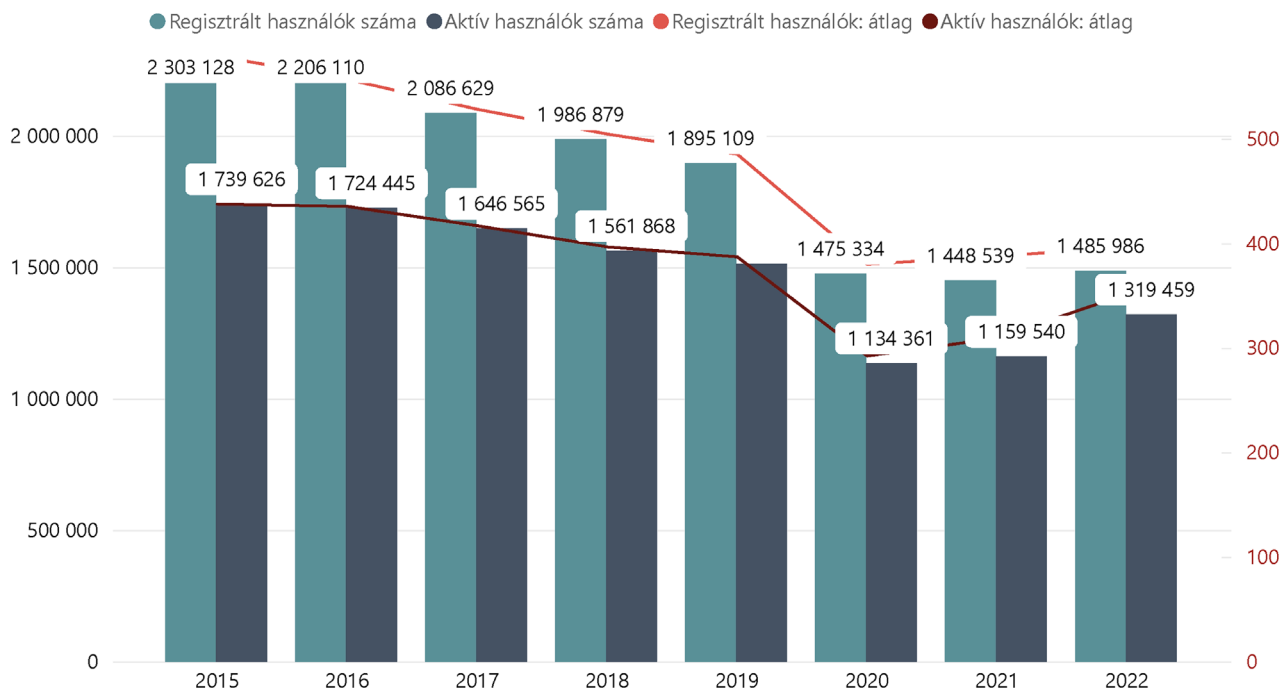
Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szerint a nyilvános könyvtárak (nemzeti; vármegyei hatókörű városi; települési, ahol

a községi és a városi önkormányzat nyilvános könyvtár fenntartásával szolgálja ki az olvasókat; országos szakkönyvtár, valamint az állami egyetemi könyvtár) helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek. Így ezek a helyben elérhető vagy az elektronikus szolgáltatások, amelyek igénybevételéhez nem szükséges olvasójegyet váltani, a tényleges könyvtárhasználók magasabb arányát eredményezhetik, hiszen a regisztrált könyvtárhasználók száma csak az intézményekben az adott esztendőben beiratkozással rendelkezőket jelenti, de nem veszi számba a napijegyeseket és a könyvtár egyéb látogatóit, akik nem iratkoztak be, csak látogatóként jelentek meg.

A könyvtári szolgáltatási pontokon aktív használónak az számít, akit a könyvtár nyilvántartásba vesz és aki a beszámolási időszakban legalább egyszer igénybe vette a könyvtári szolgáltatásokat. 2015 és 2019 között a statisztikai adatlap útmutatója szerint ideszámolandók a napijegyesek is. 2020-ban az útmutató nem tér ki arra, hogy a napijegyesek ideszámolandók-e.

A könyvtári szolgáltatások tényleges igénybevételének alakulását (például könyvtárlátogatók, távhasználat) a *Könyvtári trendjelentések 4. – Könyvtárhasználat* című jelentésben még részletesebben ismertetjük.

A REGISZTRÁLT ÉS AZ AKTÍV HASZNÁLÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

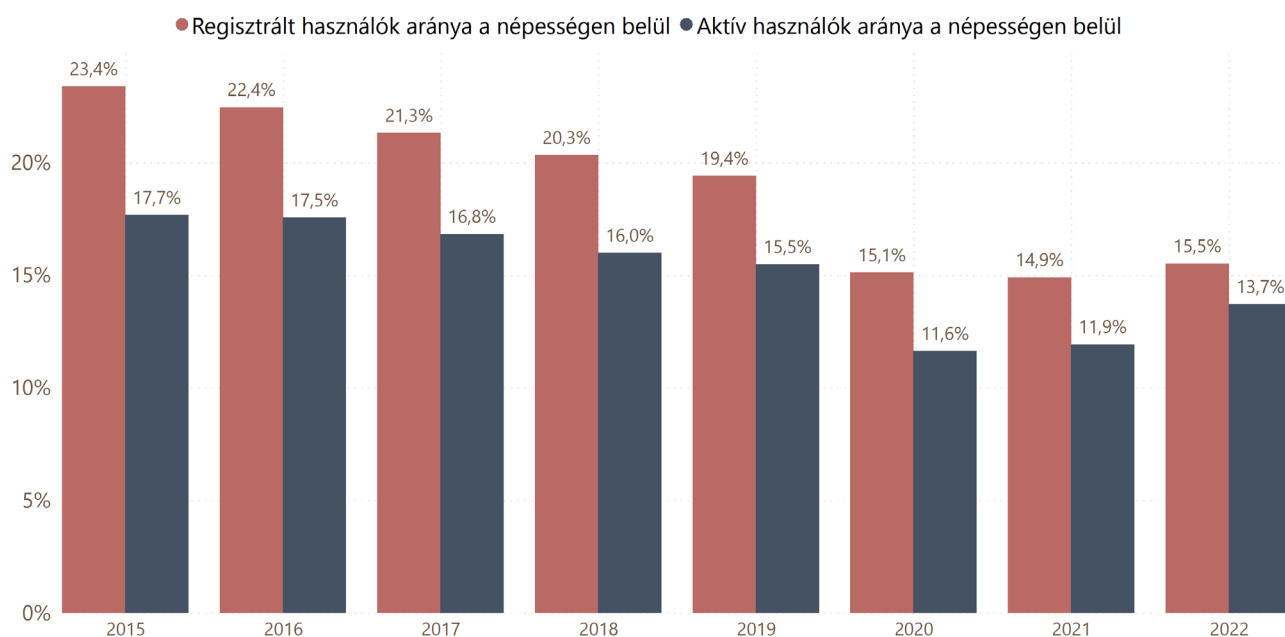
1. ábra. A regisztrált és az aktív használók számának alakulása

Adataink szerint a regisztrált könyvtárhasználók száma az utóbbi években csökkenést mutatott (1. ábra). Míg 2015-ben 2 303 128 fő iratkozott be az intézményekbe, addig 2019-ben már csak 1 895 109 fő. 2019-ről 2020-ra további jelentős visszaesés volt tapasztalható a regisztrált használók számában, amely 2021-ben kismértékben tovább csökkent. A 2020-ban bekövetkezett nagymértékű csökkenés nem illeszkedik az általános trendbe, mivel az egyértelműen a Covid-19-koronavírus-járvány okozta veszélyhelyzet és így a könyvtárak ideiglenes bezárásának tudható be. 2022-ben azonban megfordult a trend és 1 485 986 főre (2,5%-kal) emelkedett a regisztrált használók száma. Az aktív használók száma pedig megközelítette a 2019. évi szintet, ami a világjárvány utáni szinthez történő visszatérést mutatja.

Az aktív használók száma 2015-ben még 1 739 626 fő, 2019-ben 1 511 576 fő volt, majd 2020-ra visszaesett 1 134 361 főre. A 2021-ben éppen csak kezdődő növekedési tendencia meredeken folytatódott 2022-ben: 1 319 459 főre emelkedett az aktív használók száma, ami 12%-os bővülést jelent az előző évihez képest. Ez alapján kijelenthető, hogy egyre inkább kezdenek visszatérni az olvasók a könyvtárakba.

A bezárások (járványügyi veszélyhelyzet) következtében 2020-ban a magyarországi könyvtári szolgáltatási pontok átlagosan 107, 2021-ben 121 napot voltak nyitva a 2019-es év átlagos 170 nyitvatartási napjával szemben. 2022-ben ez a szám már elérte a 155 napot, ami 22%-os növekedést mutat az előző évihez képest.

A KÖNYVTÁRI REGISZTRÁLT ÉS AKTÍV FELHASZNÁLÓK ARÁNYÁNAK ALAKULÁSA A NÉPESSÉGEN BELÜL

2. ábra. A könyvtári regisztrált és aktív felhasználók arányának alakulása a népességen belül

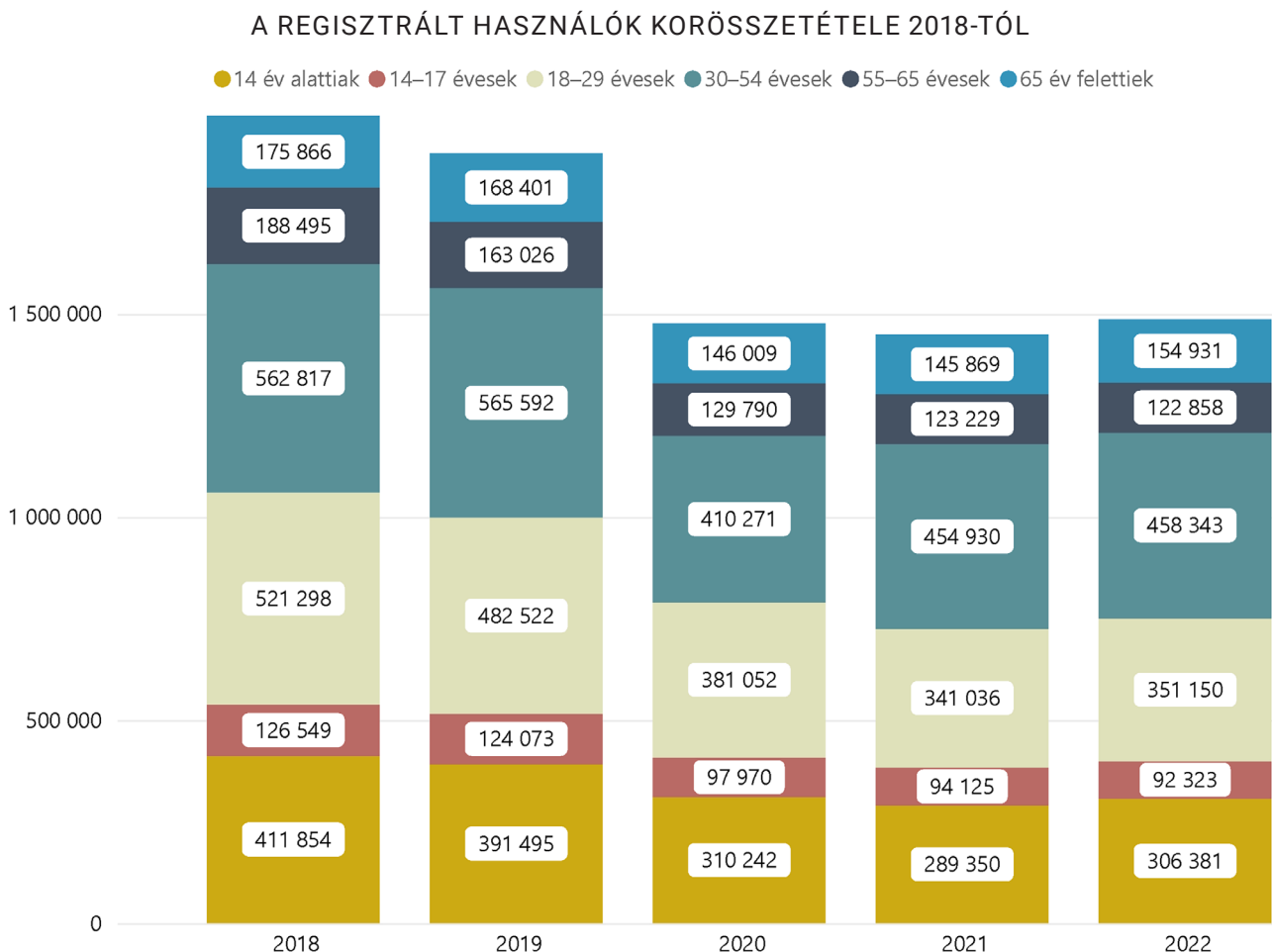
A regisztrált és aktív használók népességen belüli arányának megállapítása csak megközelítő értéket tartalmaz, ugyanis a könyvtártagok nyilvántartása nem egy minden szolgáltatási pont által használt központi rendszeren keresztül történik. Ebből kifolyólag ugyanaz a személy több könyvtárnak is tagja lehet egy időben, amely több regisztrációnak minősül. Az aktív használók számának meghatározásakor problematikus a napijegyet váltók számának megállapítása és a népességhez való viszonyítása, mert a könyvtári szolgáltatási pontok nem minden esetben azonosítják egyértelműen a látogatót. Ilyen esetben, ha ugyanaz a látogató visszatér, nem derül ki, hogy ő már volt az adott évben a könyvtárban. A könyvtári regisztrált és aktív felhasználók

népességhez viszonyított arányának számításakor a könyvtári szolgáltatási pontok által jelentett beiratkozotti létszámot vetítettük a teljes lakosságra. Mind a regisztrált és mind az aktív használók népességhez viszonyított aránya az elmúlt hat évben enyhe csökkenő tendenciát mutat, amelyet a 2020-as és 2021-es évben a pandémia egyszeri hatása még inkább felerősített. Míg 2015-ben a lakosság 23,4%-a regisztrált, 17,7%-a aktív használója volt a könyvtári szolgáltatási pontoknak, addig 2021-re a lakosságon belüli regisztráltak aránya 14,9%-ra, az aktív használók aránya 11,9%-ra csökkent. 2022-ben megfordult a csökkenő trend: a regisztráltak aránya 15,5%-ra, míg az aktív használók aránya 13,7%-ra emelkedett.

2. A REGISZTRÁLT HASZNÁLÓK KORÖSSZETÉTELE

Az országos könyvtári statisztika 2018 óta méri a regisztrált használók korösszetételét az összes adatszolgáltató esetében. 2018 előtt csak a közkönyvtárakra vonatkozóan kellett a beiratkozot-

takkorcsoportok szerinti összetételéről adatot szolgáltatni, így a 2018 előtti adatok nem érvényesek a magyarországi könyvtári rendszer egészére, csak a közkönyvtárakra. Emiatt ebben a jelentésben csak az elmúlt négy év adatait mutatjuk be (3. ábra).

3. ábra. A regisztrált használók korösszetétele

Adataink szerint az előző, 2021. évhez viszonyítva – a 14–17 év közöttieket és az 55–65 éves korcsoportokat kivéve – minden korosztályban nőtt a regisztrált használók száma. A 14 év alattiaknál 306,3 ezerre, a 18–29 éveseknél 351 ezerre, a 30–54 éves korosztályban 458,3 ezerre és a 65 év felettiéknél 145,9 ezerről 154,9 ezerre nőtt 2021-ről 2022-re. A 14–17 éves korosztályban 92,3 ezerre, azaz nem egész kétezerrel tovább csökkent a regisztrált felhasználók száma. Az 55–65 évesek száma lényegében nem változott jelentős mértékben. A saját korcsoportokhoz viszonyított arányaiban leginkább a 14 éven aluliak, illetve a 65 éven felüliek tértek vissza

leginkább 2022-re a könyvtári szolgáltatási pontokba.

A beiratkozott használók korcsoportonkénti megoszlása a pandémia ellenére sem változott számottevően az utóbbi három év folyamán. A könyvtári szolgáltatási pontok regisztrált használóinak több mint fele továbbra is a 18–54 éves korosztályból kerül ki. A könyvtári regisztrált használók közül a 30–54 évesek találhatók a legnagyobb arányban (28–31%), majd a 18–29 évesek (24–26%), a 14 év alattiak (20–21%), ezután hasonló arányban az 55–65 év közöttiek és a 65 év feletti (9–10%) következnek. A legkisebb arányban a 14–17 év közötti korosztály van jelen (6%) a beiratkozott tagok között.

FELELŐS KIADÓ Rózsa Dávid, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

KÉSZÍTETTE Havadi Gergő

LEKTORÁLTA Szüts Etele, Erdélyi Károly

OLVASÓSZERKESZTŐ Horváth Barnabás

INFOGRAFIKA Erdélyi Károly

GRAFIKAI TERV Kóbor Szilvia

TÖRDELÉS Fodor Szaffi

ILLUSZTRÁCIÓ freepik

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA 2024. január 8.

2015–2022 (2023. évi szám)

ISSN 2939-7413